

**UN PUMNAL DE TIP AKINAKES DESCOPERIT ÎN PĂDUREA CURCUBEU,
COM. BALTA DOAMNEI (JUD. PRAHOVA)**

Bogdan CIUPERCĂ *
Tudor HILA *
Andrei-Cătălin DÎSCĂ *
Emil GRIGORESCU *

Abstract: *In the spring of 2021, an akinakes type dagger, decorated on one side, was found by metal detecting in a forest nearby Curcubeu village, Balta Doamnei commune, southern Prahova County. Typologically, the dagger falls into the Suseni-Măcișeni/ Vettetersfelde type. According to Romanian law, the object was handed over and became part of the inventory of the Prahova County Museum of History and Archaeology.*

Rezumat: *În primăvara anului 2021, un pumnal de tip akinakes decorat pe o singură parte a fost găsit cu ajutorul detectorului de metale în sudul județului Prahova, în pădurea de la nord de satul Curcubeu, com. Balta Doamnei. Din punct de vedere tipologic, pumnalul face parte din tipul Suseni-Măcișeni/ tipul Vettetersfelde. Piesa a fost predată în condițiile legii și a intrat în patrimoniul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova.*

Keywords: *akinakes; Hallstatt period; accidental find; Curcubeu forest.*

Cuvinte cheie: *akinakes, Hallstatt, descoperire întâmplătoare, pădurea Cucrubeu.*

În pădurea aflată la nord de satul Curcubeu (com. Balta Doamnei, jud. Prahova), la aproximativ 2 km nord de râul Ialomița, 1 km sud de râul Prahova și la cca. 7 km sud-vest de vărsarea Teleajenului în Prahova, în afara oricărui sit arheologic cunoscut (Planșa I), în luna martie a anului 2021, domnul Cristian Cojanu a găsit cu ajutorul unui detector de metale, un pumnal de tip *akinakes*. Piesa, din fier, se găsea într-o stare precară de conservare în momentul descoperirii. În urma predării în conformitate cu condițiile legale, o echipă de arheologi de la Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova a fost, împreună cu descoperitorul, la locul descoperirii. Sondajul intruziv efectuat cu acel prilej nu a adus lămuriri suplimentare, neevidențiindu-se niciun context arheologic; admitem evident și posibilitatea ca, datorită vegetației, să fi existat o eroare de câțiva metri între locul indicat și locul real al descoperirii, caz în care eventualul context este în continuare conservat.

Descrierea piesei

Mânerul și lama sunt făcute din aceeași bucată de metal; procedeul tehnic prin care a fost realizată piesa este forjarea metalului. Mânerul este mai gros decât lama și este mai lat în partea sa mediană. Pe ambele fețe ale mânerului se poate observa câte un șanț longitudinal median puțin adâncit. O bară transversală este atașată, prin nituire, părții terminale a mânerului. Garda pumnalului (în formă de 'rinichi') este compusă din patru plăci (două pe fiecare parte), rotunjite la partea superioară. Cele două plăci sunt de dimensiuni relativ egale pe una dintre fețele pumnalului, în timp ce pe fața opusă, unul dintre lobi (plăci) are dimensiuni mai mari decât pandantul său. Atașarea plăcilor s-a făcut prin batere la cald (cf. Vasilev 1979: 28; Marinescu și Zăgranu 2011: 140). Lama, lenticulară în secțiune, are un singur tăiș și se îngustează spre vârful. O față a lamei este decorată cu trei șanțuri longitudinale paralele ce continuă spre partea superioară a lamei, unde este posibil să se fi unit. Datorită stării proaste de conservare este imposibil de precizat lungimea inițială a lamei, vârful pumnalului fiind practic rupt (Planșa II).

* Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, str. Toma Caragiu, nr. 10, 100042, Ploiești, jud. Prahova, România; bogdanciuperca@yahoo.com, hilatudorvirgil@yahoo.com, catalindisca@yahoo.com, emil.grigorescu@protonmail.com

Lungimea totală a pumnalului înainte de restaurare era de 27 cm. Dimensiunile părților componente ale piesei sunt următoarele: mânerul are lungime de 7,9 cm, lățimea minimă de 1,5 cm, lățimea maximă (mediană) de 2,2 cm și grosimea de 0,9 cm; lama (înainte de restaurare) avea lungimea de 15 cm și grosimea de 0,4 cm; garda are lungimea maximă de 6,5 cm, lățimea minimă de 3,8 cm și o grosime de 1,2 cm; bara terminală are lungimea de 7 cm. Greutatea actuală totală a piesei este de 213 g.

Este important de precizat că din punct de vedere tipologic procedeul de producție al pumnalelor de tip *akinakes* (forjarea) nu permite realizarea a două piese identice. Practic toate piesele de acest tip sunt realizate prin forjare, mânerul și lama pumnalului fiind realizate din aceeași bucată de metal, garda este aplicată prin batere la cald, iar bara terminală a mânerului este atașată prin nituire (Vasiliev 1978: 104; 1979: 28). O altă problemă în stabilirea tipologiei o poate reprezenta deteriorarea post-depozițională a piesei, prin care anumite părți ale pumnalului (în special vârful lamei) nu mai pot fi recuperate, creând astfel o imagine falsă privind forma și dimensiunea inițială (Vasiliev 1979: 28; 1980: 83; Marinescu și Zăgranu 2011: 140). Ținând cont de precizările amintite, tipologia clasică a pieselor de tip *akinakai* se bazează pe modul în care se termină mânerul (antene sau bară) și de forma gărzii (Vasiliev 1979: 28-29; Marinescu și Zăgranu 2011: 140; Vulpe 1967: 58; Buzdugan și Coman 1976: 244; Buzdugan 1976: 254). Alte criterii distinctive le reprezintă dimensiunile și numărul de tășuri (unul sau două) (Vulpe 1990: 7).

Akinakes-ul găsit la Curcubeu se încadrează, pe baza dimensiunilor, în categoria pumnalelor (Vulpe 1990: 7; Topal 2021: 53-54) și face parte din categoria pieselor cu bară transversală (tipul A la Vasiliev 1979: 29; tipul B la Buzdugan 1976: 254), fiind încadrat conform lui Al. Vulpe în grupul morfologic II (*Formengruppe II*), tipul *Suseni – Măcișeni*, varianta *Măcișeni* (Vulpe 1990: 38, pl. 7/33-36) sau în tipul *Vettersfelde* (Topal 2021: 151). Remarcăm totodată asemănarea lamei, atât ca formă, cât și ca decor (decorarea unei singure fețe) cu cea a exemplarului găsit la Năsal, com. Țagla (jud. Cluj) (Marinescu și Zăgranu 2011: pl. 3). Totuși trebuie menționat că lama piesei descoperite la Curcubeu are un singur tăș, ceea ce este atipic pentru tipul *Suseni – Măcișeni*.

Ornamentarea lamei pe o singură față este o trăsătură care merită subliniată în cazul descoperirii care face obiectul acestui studiu, întrucât sunt destul de puține piese de acest fel cunoscute pe teritoriul României. La est de arcul carpatic întâlnim această situație în cazul spadelor de tip *Cozia* de la Buciumeni (jud. Galați) (Vulpe 1970: 159; 1990: 44, pl. 9/43; Marinescu și Zăgranu 2011: 140) și Găiceana (jud. Bacău) (Marinescu și Zăgranu 2011: 140), iar în interiorul arcului carpatic decorul pe o singură față a lamei este prezent în cazul pumnalului de Năsal, com. Țagla, jud. Cluj (Marinescu și Zăgranu 2011: 140) și, poate și în cazul exemplarului de la Aiud 'Via Winkler' (jud. Alba) (Marinescu și Zăgranu 2011: 140; Vulpe 1990: 40, fig. 5/23; Vasiliev 1979: 17, fig. 2/1; 1980: fig. 10/1).

Elemente de cronologie

Descoperirea întâmplătoare, în afara unui context arheologic clar, face mai greu de datat piesele de tip *akinakes*, simpla tipologie a acestora neputând rezolva complet problema cronologiei (Briyako 2005: 154; 2009: 25). În general, *akinakai* de tipul celui descoperit la Curcubeu sunt încadrate în intervalul cuprins de la sfârșitul sec. VII a.Chr până la începutul sec. V a.Chr. (Bilynskyi și Shelekhan 2014: 173; Babenko 2009: 25-26). Al. Vulpe plasează cronologic tipul *Suseni-Măcișeni* în sec. VII a.Chr. – prima jumătate a sec. VI a.Chr. (Vulpe 1990: 41). D. Topal este de părere că acest tip de *akinakes* (tipul *Vettersfelde*), atribuit culturii scitice mijlocii (Topal 2014: 30; 2021: 149-67), deși poate apărea la sfârșitul sec. VII a.Chr. are perioada de maximă circulație în a doua jumătate a sec. VI a.Chr. (Topal 2021: 164).

Discuții

Descoperirile de *akinakai* de la sud de Carpați (așa-numitul grup teritorial *sud-carpatic* sau *valah*) sunt destul de rare în comparație cu cele din Transilvania sau din Moldova. În 50% dintre cazuri ele aparțin perioadei scitice timpurii și sunt asociate cu înmormântările de tip Ferigile (Topal 2021: 372; 2022: 36). Restul descoperirilor sunt asociate cu perioada scitică medie și sunt încadrate

tipologic în tipurile Cozia, Găiceana și Nógrád (Topal 2021:372). Astfel, *akinakes*-ul găsit în pădurea Curcubeu este singurul din tipul *Suseni – Măcișeni/Vettersfelde* identificat până acum în teritoriul aflat între Carpați și Dunăre, această categorie tipologică fiind specifică (în România) zonei Moldovei (Vulpe 1990: 41). Descoperirile se grupează, în special, în regiunea dealurilor subcarpatice ale județului Neamț (Vulpe 1990: 42) și în zona Podișului Sucevei (Topal 2021: 167).

Concluzii

Punctul în care a fost găsit *akinakes*-ul din pădurea aflată la nord de satul Curcubeu se află la nord de râul Ialomița (aprox. 2 km), la sud de râul Prahova (aprox. 1 km) și la 7 km sud-vest vărsarea Teleajenului în Prahova. Din acest areal au fost predate Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Prahova în ultimii ani mai multe artefacte de o deosebită importanță, provenind din perioade cronologice diferite. Această abundență de descoperiri într-un areal restrâns, o punem pe seama zonei de confluență a drumurilor ce legau zona pontică și est carpatică de Câmpia Română (est-vest) și de interiorul Arcului Carpatic (nord-sud, urmând valea Teleajenului).

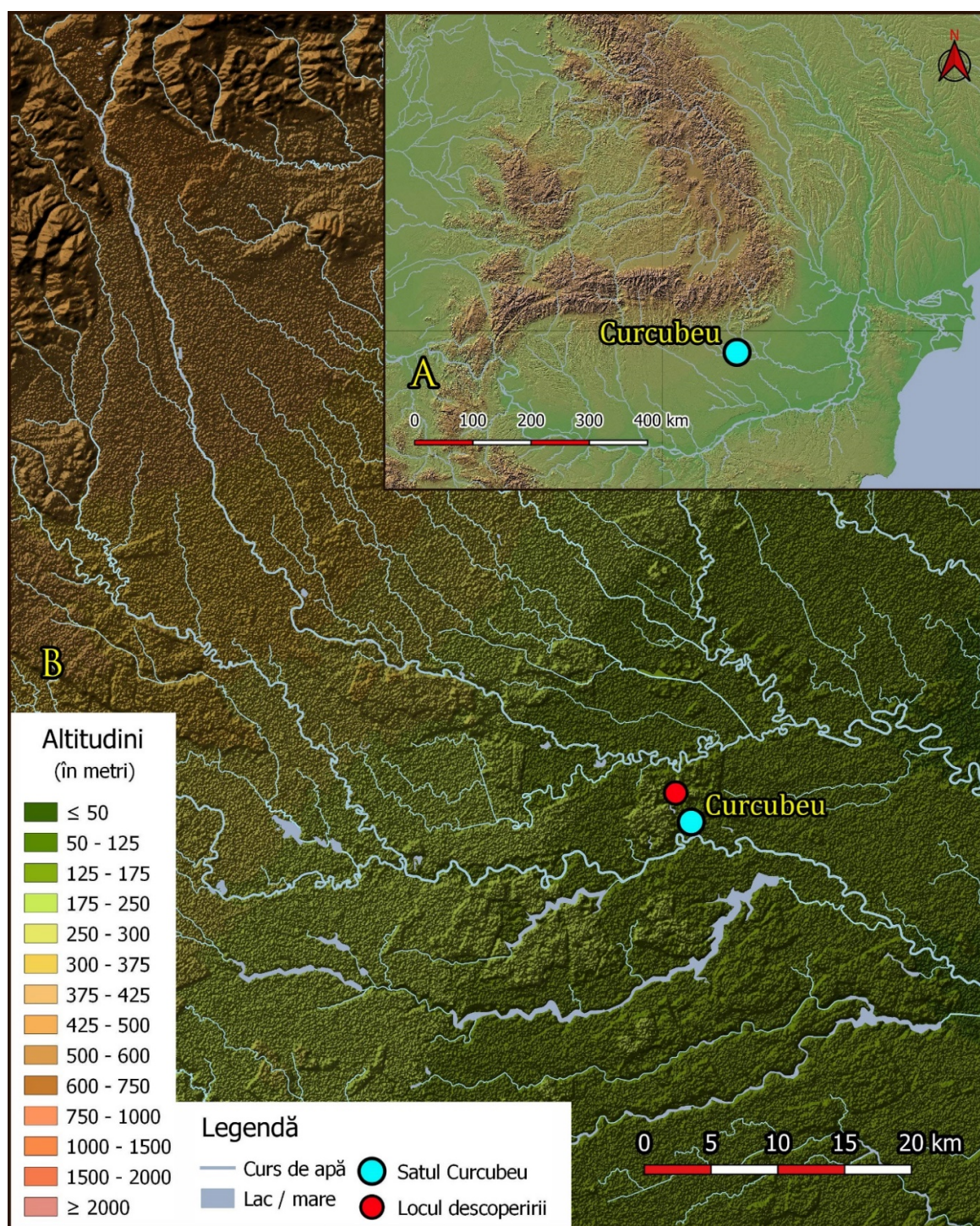
Piesa de la Curcubeu, se individualizează atât prin decorarea unei singure fețe a lamei cât și prin faptul că aparent nu a avut decât un singur tăiș (aspecte neîntâlnite până în acest moment în cadrul tipului *Suseni-Măcișeni*). Aparința unui *akinakes* de tip *Suseni – Măcișeni/Vettersfelde* într-o zonă în care nu sunt cunoscute până în acest moment și alte descoperiri de acest tip, ridică o serie de întrebări legate de originea acestuia și a celor care o întrebuițau.

Deși *akinakes*-ul descoperit aici nu provine dintr-un context arheologic cunoscut, considerăm că probabilitatea ca el să fie asociat cu înmormântări de tip Ferigile este redusă, prezența lui în acest areal datorându-se, mai degrabă, drumurilor est-vest și nord-sud ce se întâlneau în această zonă. În cele din urmă, descoperirile viitoare vor arăta, probabil, dacă apariția exemplarelor *Suseni – Măcișeni/Vettersfelde* cu un singur tăiș poate fi considerat un element de legătură între acest tip și cele de tip Nógrád, sau dacă este doar o particularitate a exemplarului de la Curcubeu.

Bibliografie

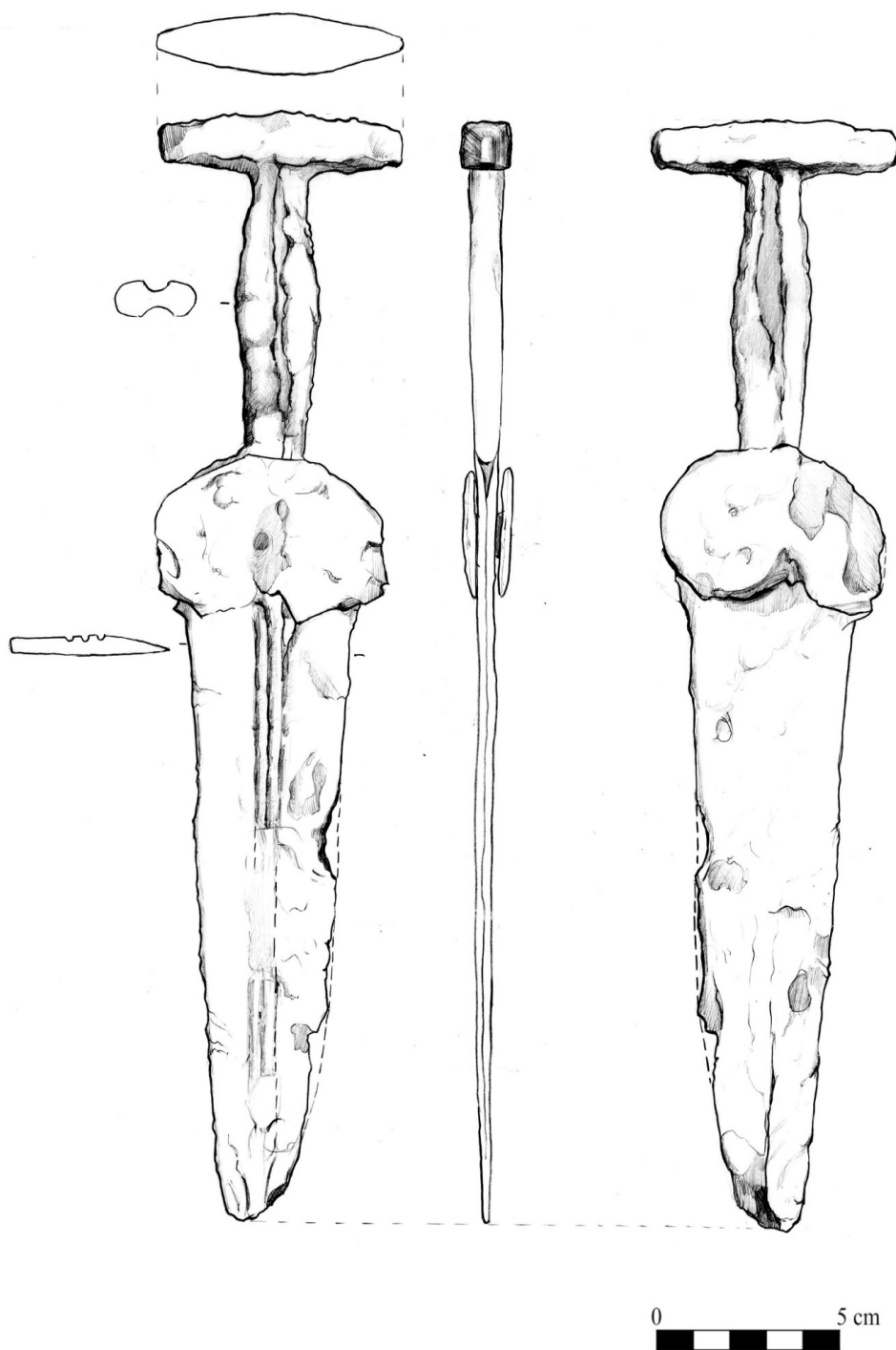
- Babenko, L.I. (2009) 'Novye nahodki skifskih kinzhalov na Harkovshtine', în S.S. Bessonova, D.V. Karavajko, S.V. Mahortyh, A.D. Mogilov și E.E. Fialko (ed.) *The Early Iron Age, Proceeding by the 60th Anniversary of Sergey Skory, Doctor of Archaeology*, pp. 19-29, Kiev-Poltava: National Academy of Science of Ukraine - Institute of Archaeology.
- Bilynskyi, O. și Shelekan, Al. (2014) 'Sluchajnye nahodki mechej i kinzhalov skifskogo vremeni na Dneprovskom Levoberezhe/ Stray finds of swords and daggers of the Scythian period from the left bank of the Dnieper', în V. Mordvintseva, H. Harke și T. Shevchenko (ed.) *Archaeological and Linguistic research. Materials of the Humboldt-Conference (Simferopol - Yalta, 20-23 September, 2012)*, pp. 170-85, Kiev: Stilos.
- Bruyako, I.V. (2005) *Rannie kochevniki v Evrope (X-V vv. do R.H.)*, Chișinău: High Anthropological School.
- Buzdugan, C. (1976) 'Pumnale hallstattiene târzii pe teritoriul României', *Cercetări Arheologice* 2: 239-70.
- Buzdugan, C. și Coman, G. (1977) 'Pumnale hallstattiene târzii descoperite în Moldova', *Studii și Cercetări de Istorie Veche și Arheologie* 28(2): 239-45.
- Marinescu, G. și Zăgreanu, R. (2011) 'Un nou *akinakes* descoperit la Năsal (com. Țaga, jud. Cluj)', *Revista Bistriței* XXV: 139-47.
- Topal, D. (2014) 'Akinakai na zapadnyh rubejah Skifii. Nahodki skifskih mechej i kinzhalov na territorii Respubliki Moldova/ Akinakai on the western frontiers of Scythia. Scythian swords and daggers from the territory of the Republic of Moldova', *Tyragetia. Serie Nouă* VIII(1): 7-43.
- (2021) *Akinak na zapade skifskogo mira/ Akinakes in the west of Scythian world*, Chișinău: Biblioteca 'Tyragetia' XXXV.

- (2022) 'Swords and daggers of early nomads from Transylvania and Southern Carpathians: Local varieties and continental trends', *Plural* 10(1): 34-69.
- Vasiliev, V. (1978) 'Despre interpretarea pumnalelor akinakes descoperite pe teritoriul României', *Acta Musei Napocensis* 15: 101-106.
- (1979) 'Pumnalele akinakes din Transilvania', *Acta Musei Napocensis* XVI: 11-37.
- (1980) *Sciții agatârși pe teritoriul României*, Cluj-Napoca: Ed. Dacia.
- Vulpe, Al. (1967) *Necropola hallstattiană de la Ferigile*, București: Ed. Academiei R.S.R.
- (1970) 'Archaeologische Forschungen und Historische betrachtungen über das 7. bis 5. Jh. Im Donau-Karpatenraum', *Memoria Antiquitas* II: 115-214.
- (1990) *Die Kurzschwerter, Dolche und Streitmesser der Hallstattzeit in Rumänien*, Prähistorische Bronzefunde VI(9) München: Beck.

Planșa I. Locul descoperiri pumnalului de tip *akinakes* de la Curcubeu: A - harta de ansamblu cu localizarea punctului în raport cu teritoriul României; B – hartă de detaliu cu localizarea punctului în cadrul zonei central-nordice a Munteniei.

The discovery location of the *akinakes* type dagger from Curcubeu: A - general map of Romania with the discovery location; B – detailed map of central-northern area of Muntenia with the discovery location.

Planșa II. Desene ale pumnalului de tip *Akinakes*-ul descoperit în pădurea de la Curcubeu, com. Balta Doamnei (fața nedecorată, fața decorată, profil și secțiuni).

Drawings of the *Akinakes* type dagger discovered in the Curcubeu forest, Balta Doamnei commune (undecorated side, decorated side, profile and sections).

Plansa III. Fotografii ale pumnalului de tip *Akinakes* descoperit în pădurea de la Curcubeu, com. Balta Doamnei: 1 - fața nedecorată; 2 - fața decorată.

Photographs of the *Akinakes* type dagger discovered in the Curcubeu forest, Balta Doamnei commune: 1 - undecorated side; 2 - the decorated side.

